

*Стеців І.С.,
викладач кафедри економіки
і підприємництва
Прикарпатського інституту
ім. М. Грушевського МАУП*

МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ СОБІВАРТОСТІ НАВЧАННЯ, ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ УЧБОВИХ ЗАКЛАДІВ НЕДЕРЖАВНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ

У статті досліджено наукові підходи до формування собівартості навчання. Запропоновано конкретну методичку її визначення для досягнення економічної безпеки навчальних закладів недержавного сектора економіки.

В статье исследованы научные подходы к формированию себестоимости обучения. Предложена конкретная методика ее определения для достижения экономической безопасности учебных заведений негосударственного сектора экономики.

The article examined the scientific approaches to the formation of the cost of training. Suggested a specific method of its determination to achieve economic security institutions of the private sector of the economy.

Постановка проблеми. Робота щодо підготовки спеціалістів у навчальних закладах держави потребує значних фінансових затрат. Ефективність таких затрат є проблемою і її вирішення є передумовою досягнення ефективного функціонування ВУЗ недержавного сектору економіки. Наведене актуальне у будь-який період розвитку суспільства. Особливо важливого значення набуває ця проблема із запровадженням здобування освіти на платній основі та в часи спаду економічного розвитку держави, що характерно для України. Про це свідчать численні публікації у періодичній пресі, де піднімаються питання собівартості навчання [1; 2; 3; 4], яка прямо пов'язана із оплатою за навчання та якістю освіти. Це доводять події у Франції де студенти відмовляються платити за навчання через не достатню якість освіти.

Під час економічної кризи рівень життя у країні, у зв'язку з ростом цін, різко знизився. Доходи середньостатистичного громадянина, протягом останніх років, навіть нижчі за прожитковий мінімум, який у свою чергу не виражає реальні фізіологічні потреби людини. Оплата за навчання, у переважній більшості ВУЗів не опирається на собівартість навчання і не враховує наведені чинники. Це призводить до звуження кола потенційних споживачів та до зниження попиту на вищу освіту, як таку. Крім того обдаровані діти не маючи коштів не можуть здобувати вищу освіту. Аналіз рівня оплати за навчання показує, що ціна зростає і у більшості випадків не маючи достатнього обґрунтування. Такі ВУЗи, які з метою заохочення знижують розмір оплати за навчання без розрахунку собівартості мають загрозу оминуть точку беззбитковості та стати нерентабельними.

Необґрунтованість ціноутворення призводить до ризику втрати економічної безпеки ВУЗів. Як наслідок: одні ВУЗи можуть припинити існування через недобір абітурієнтів, інші - від збанкрутування. Тому для забезпечення ефективного функціонування ВУЗів питання визначення собівартості навчання є вкрай важливим.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проведені дослідження у цій галузі дають підстави вважати, що на сьогодні у науковій літературі [5; 6; 7] та практичній діяльності ВУЗів не надається належна увага методиці визначення собівартості навчання, а розрахунок плати за навчання носить дуже приблизний характер.

Вищенаведене підтверджує, що проблема існує і потребує вирішення, що обумовлює актуальність даної роботи.

Мета дослідження. Проаналізувати наукові підходи до формування собівартості навчання у ВУЗах, запропонувати конкретну методику її визначення та довести її значення.

Виклад основних положень. Проведені нами дослідження діяльності окремих ВУЗів показали, що у більшості з них відсутній облік витрат у розрізі курсів, спеціальностей, факультетів і недостатньо відпрацьована методика розподілу непрямих витрат. Це заважає визначенню собівартості навчання одного студента, а відтак і доцільності формування оплати за навчання.

На наш погляд, вирішення даної проблеми повинно складатися із трьох етапів. Перший - це формування облікової інформації за прямими витратами у розрізі груп, курсів, спеціальностей, факультетів. При цьому за основу необхідно брати витрати на оплату праці викладацького складу. Другий – це розподіл непрямих витрат. Третій розподіл повних витрат на кожного студента

Найбільш доцільним для виконання даної роботи є використання ЕОМ з відповідним програмним забезпеченням. На базі Microsoft Excel нами було розроблено програму для визначення собівартості навчання та запропоновано у практиці із позитивним результатом. Її доцільно використовувати для визначення як планової так і фактичної собівартості.

Програма базується на матричному принципі взаємозв'язку даних. Вона складається з трьох листів, які мають порядковий номер та назву. Кожен лист містить таблиці з комірками для введення вхідної (змінної) інформації та з комірками із незмінною інформацією (заданими формулами та величинами), які обробляють введені дані та формують вихідну інформацію, яка є предметом дослідження.

Під час роботи вхідна інформація може коригуватися. За допомогою формул та взаємозв'язків у програмі відбувається миттєве зчитування та перерахунок даних. Це дозволяє моделювати параметри базової структури функціонування відповідно до потреб користувача, а також для дослідження впливу проведення певних змін на кінцевий результат. Окрім цього при введенні помилкових чи неспівставних даних програма видає

повідомлення щодо помилки, яке дозволяє точно відслідкувати місце її виникнення, що забезпечує можливість ліквідації помилкових даних без порушення системи розрахунків.

У відповідності до матричного принципу побудови листів кожен з них містить горизонтальні та вертикальні розділи та підрозділи. Перший лист має назву «1. Витрати». Він включає 2 вертикальні розділи «Зарплата» і «Інші статті витрат». Перший вертикальний розділ «Зарплата», включає наступні підрозділи: «Кафедра», «Деканат», «Адміністративний апарат». На даному листі після введення основних даних про працівника відбувається нарахування заробітної плати, а також розрахунок зарплати до видачі. Другий вертикальний розділ містить всі інші витрати і складається з підрозділів, назви яких відповідають статтям витрат ВУЗу. Горизонтально лист налічує 12 підрозділів, які відповідають назвам місяців за які нараховується зарплата, відпускні та лікарняні.

Окрім цього лист містить додатковий підрозділ «Скорочення, оклади, додаткова інформація». У ньому задається інформація про розміри окладів, у відповідності до посади, статусу, звання, яку доцільно встановлювати з врахуванням рекомендацій Міністерства освіти України, розцінки за годину для погодинників, а також розміри мінімальної зарплати, прожиткового мінімуму, соціальної пільги, та ін. Другий лист має назву «2. Розподіл». Вертикально він містить всі розділи та підрозділи листа «1. Витрати». Перший горизонтальний підрозділ містить зведену інформацію про витрати по періодах та в цілому за рік. Другий горизонтальний розділ містить інформацію щодо виконання фактичного педагогічного навантаження розподілену за підрозділами: «Факультет», «Спеціальність», «Курс», «Група» з врахуванням структури ВУЗу. Третій горизонтальний розділ – це розподіл усіх витрат у відповідності до заданої структурної моделі розділу 2.

Третій лист має назву «3. Собівартість» і містить зведену таблицю з інформацією про собівартість навчання одного студента у кожній конкретній групі за рік.

Технологію використання програмного забезпечення можна описати наступним чином. Користувач у листі «1. Витрати» вводить дані про викладачів у комірки «П.І.Б.», «Посада», «Статус», «Відпрацьовано годин». У листі «2. Розподіл», у другому горизонтальному розділі користувач у відповідних комірках вводить дані щодо кількості відпрацьованого часу викладачами згідно педагогічного навантаження. Введена інформація відправляється на лист 1 де здійснюється нарахування зарплати. Після цього нарахована зарплата прямує у відповідну комірку на лист 2 і розподіляється на кожного студента згідно педагогічного навантаження викладачів, що відображається у розділі 3 даного листа. Така операція відбувається по кожному викладачу горизонтально і після цього підсумовується за кожним студентом вертикально. Сума інших витрат групується за статтями витрат визначеними обліковою політикою

підприємства. Для розподілу витрат на оплату праці адміністративного апарату та усіх інших статей витрат їх суми вводять у відповідну комірку підрозділів «Адміністративний апарат» та «Статті витрат» на лист «1. Витрати». Після заповнення інформації про педагогічне навантаження на листі «2. Розподіл » у другому вертикальному розділі з'являється схема, що розподіляє витрати на оплату праці адміністративного апарату та усі інші статі витрат на кожного студента відповідно до кількості годин навчання.

Загальна сума всіх витрат за студентами скеровується на лист «3. Собівартість». Він відображає повну собівартість навчання у розрізі кожного студента певної групи, курсу, спеціальності та факультету.

Висновки. Значення наведеної методики визначення собівартості навчання для досягнення економічної безпеки ВУЗів полягає у наступному:

- вона дозволяє точно визначити собівартість підготовки спеціалістів та встановити оптимальний розмір оплати за навчання;
- забезпечити покриття витрат та отримання запланованого прибутку;
- дозволяє коригувати собівартість за рахунок зменшення або збільшення величини педагогічного навантаження, розміру заробітної плати, кількості студентів в групі і т.д;
- використання запропонованого програмного забезпечення спрощує процес нарахування заробітної плати;
- її запровадження сприятиме покращенню планування діяльності ВУЗів;
- використання даної методики дає можливість контролювати процес виконання педагогічного навантаження науково педагогічним персоналом, особливо при наявності педагогічних працівників з погодинною оплатою праці;
- абітурієнт обираючи ВУЗ може ознайомитися з порядком формування плати за навчання і переконатися, що вона є оптимальною та відображає моральний ефект;
- застосування програми створює умови для порівняння планової і фактичної собівартості та можливість її контролю;
- її доцільно використовувати для визначення як планової так і фактичної собівартості
- запропонований алгоритм формування собівартості може бути успішно реалізований в межах іншого програмного забезпечення.

Використані джерела інформації:

1. Коцьо Н.М. Стратегічне планування розвитку ВНЗ в умовах євро інтеграції Н.М. Коцьо, А.Я. Дмитрів // Вісник ЛКА Вип. 24. – Львів: В-во ЛКА, 2007 р. – С.93-96.
2. Вацик Н.І. Організація обліку платних послуг у вищих навчальних закладах // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: облік, аналіз і аудит у сучасному бізнесі. – Львів: “ГПІ Компакт – ЛВ”, 2004, С.54-56.
3. <http://vorobus.com/> Ціна навчання. Проблеми молоді. Автор: Vorobus.

4. www.wz.lviv.ua/ В'ячеслав Брюховецький: «Важко збагнути, з якої стелі беруться суми для студентів-контрактників» //Високий Замок - інтернет версія.
5. Економіка підприємства: Підручник / За заг. Ред. С.Ф. Покропивного. – Вид. 2-ге, перероблене та доповнене – К.: КНЕУ, 2001.- 528с., іл.
6. Марцин В.С. Економіка споживчої її кооперації: Підручник / В.С. Марцин, І.Т. Петрук, М.В. Панасик; За ред. В.С. Марцина. – К.: Либідь, 1996. – 400с.
7. Копич І.М. Перспективи забезпечення конкурентоспроможності академії на ринку освітніх послуг/ Копич І.М., Скибінський С.В. Матеріали науково-методичної конференції: «Розвиток ринку послуг вищої освіти в контексті Болонського процесу і вдосконалення конкурентної діяльності ВНЗ». – Львів: видавництво ЛКА. - 2008.- С.4-13.